

Alla Krawczuk

Narodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki, Ukraina

alla.kravchuk@lnu.edu.ua

ORCID: 0000-0003-4087-3562

TYPOLOGIA ODSTĘPSTW OD NORMY OGÓLNOPOLSKIEJ W ZAKRESIE WYMAGANIA PRZYPADKA W TEKSTACH „GAZETY POLSKIEJ BUKOWINY” WYDAWANEJ W UKRAINIE¹

1. WPROWADZENIE

Celem artykułu jest zaproponowanie typologii odstępstw od normy ogólnopolskiej² w zakresie konstrukcji składniowych z wymaganym przypadkiem w polszczyźnie pisanej w Ukrainie. Źródło ekscerpcji materiału badawczego stanowią teksty „Gazety Polskiej Bukowiny”³ – periodyku wydawanego w języku polskim w Ukrainie od 2007 roku⁴. W ramach stawianego celu przedstawiane jest spojrzenie na wyekscerpowane struktury z trzech perspektyw, w związku z czym przy ich podziale zastosowano niezależne od siebie kryteria: 1) typu struktury, 2) pochodzenia odstępstwa

¹ Artykuł powstał w toku prac nad projektem „Wzajemny transfer „językoznawstwo – glottodydaktyka”: współczesne problemy normatywne składni w języku ogólnopolskim i w polszczyźnie użytkowników z pierwszym językiem ukraińskim” (numer umowy BJP/PON/2023/1/00009/U/00001) w ramach programu „Polonista” Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (1.09.2023–31.08.2024).

² W artykule używany jest termin *odstępstwo od normy (ogólnopolskiej)*, a nie *błąd* funkcjonujący w kulturze języka i [glotto]dydaktyce. Przyjęty termin odnosi się w literaturze przedmiotu do polszczyzny pochodzenia (por. ang. *heritage language*), która właśnie jest obiektem niniejszych analiz.

³ Materiał badawczy (129 konstrukcji) pochodzi z numerów „Gazety Polskiej Bukowiny” z lat 2007–2022 (*Gazeta Polska Bukowiny*. Online: <http://bukpolonia.cv.ua/index.php/pl/gazeta-polska-bukowiny> [dostęp 7.08.2024]).

⁴ „Gazeta Polska Bukowiny” stała się – po dłuższej przerwie – kontynuatką wydawanej od 1883 r. w Czerniowcach „Gazety Polskiej”. Dokładniej o „Gazecie Polskiej Bukowiny”, w tym też jako o źródle badań nad współczesną polszczyzną pisaną w Ukrainie, zob. Krawczuk 2021a. W niniejszych badaniach uwzględniane są tylko teksty zredagowane przez osoby polskiego pochodzenia (publikowane w periodyku przedruki ze źródeł polskich nie są brane pod uwagę).

od normy, 3) rangi odstępstwa od normy⁵. Wyniki analiz przydatne są m.in. dla glottodydaktyki – nauczania języka polskiego Ukraińców.

Podjęmowane w artykule problemy rozwijają wcześniejsze analizy związków rządu w polszczyźnie w Ukrainie / Ukraińców (Krawczuk 2008, 2011, 2019; Ohorilko 2009, 2010, 2011a, 2011b; 2014, 2015; Korol 2011, Korol' 2015; Zelins'ka 2018; Izdebska-Długosz 2021). W pracach tych, poświęconych różnym pododmianom języka polskiego w Ukrainie i języka polskiego jako obcego Ukraińców, badania prowadziło się z uwzględnieniem tylko dwu wymienionych kryteriów – typu konstrukcji i jej pochodzenia (przyczyn powstania). Nie uwzględniano zaś kryterium rangi odstępstwa od normy / błędu. Uwagi o istnieniu w uzusie ogólnopolskim takich samych struktur jak niektóre odstępstwa od normy w polszczyźnie w Ukrainie (powstałe pod wpływem ukraińskim) pojawiły się w pracy doktorskiej i niektórych artykułach O. Ohorilko (Ohorilko 2014, 2015) oraz w publikacji A. Krawczuk (2019), ale problem stopniowości odstępstw od normy w polszczyźnie w Ukrainie nie był dalej rozwijany. Głębszych badań wymaga on również z tego powodu, że dotychczasowe analizy albo miały za podstawę przestarzałą już dziś bazę leksykograficzną i w ogóle nie odwoływały się do danych korpusowych (Ohorilko 2014, 2015), albo odwołania te były sporadyczne i nieoparte na szeroko zakrojonych badaniach korpusowych (Krawczuk 2019). Siłą rzeczy nie uwzględniono najnowszego – po *Narodowym Korpusie Języka Polskiego* (<http://nkjp.pl/>, dalej NKJP, Przepiórkowski i in. red. 2012) zawierającym teksty do 2010 r. – *Korpusu Współczesnego Języka Polskiego* (<https://kwjp.ipipan.waw.pl/>, dalej KWJP, Marciniak i in. 2023), opartego na materiale z lat 2011–2020. Tymczasem pogłębione badania skupiające się na analizie współczesnego korpusu tekstów mogą ujawnić realny status normatywny niektórych konstrukcji z wymaganym przypadkiem w najnowszej polszczyźnie. Warto bowiem zwrócić uwagę na to, że w poprzednich pracach o polszczyźnie w Ukrainie / Ukraińców zdarzały się zbyt rygorystyczne oceny pewnych z nich (np. *kobieta z rudym warkoczem* (Krawczuk 2019: 93); *chronić od czego, uratować od czego, czekać kogo/ czego, pisać komu* w określonych znaczeniach i kontekstach (Izdebska-Długosz 2021: 336, 334)). Wymaga doprecyzowania także aparat terminologiczny, który byłby odpowiedni do polsko-ukraińskich analiz porównawczych w wybranym zakresie oraz przydatny do zastosowania ich wyników w glottodydaktyce. Wspomniane czynniki uzasadniają potrzebę powstania niniejszego artykułu.

W nawiązaniu do ostatniego problemu – terminologicznego – należy wyjaśnić, dlaczego w artykule przyjęto opisowy termin *konstrukcja z wymaganym przypadkiem*. W literaturze przedmiotu istotę zjawiska wymagania przed składnik nadrzędny formy przypadkowej, ale też konstrukcji przyimkowej, ujmują terminy *rząd* i *rekcja* (Buttler, Kurkowska, Satkiewicz 1986: 301). Związki rządu bywają jednak

⁵ Dokładniej o istocie tych kryteriów zob. dalej, w części głównej artykułu.

rozumiane szerzej – dotyczą także wymagania przez człon nadrzędny bezokolicznika (np. *mieć możliwość przyjechać wobec możliwość przyjazdu*) – por. np. takie podejście w: Jadacka 2005: 149. Węższe rozumienie prezentuje *Słownik gramatyki języka polskiego: związek rzędu, składnia rzędu, rząd, rekcja* definiowane są jako „jeden ze związków zachodzących między składnikami konstrukcji podrzędnych, charakteryzujący się tym, że człon nadrzędny (nadrzędnik) wymaga odpowiedniej formy członu podrzędnego, a mianowicie odpowiedniego przypadku lub przyimka łączącego się z odpowiednim przypadkiem” (Gruszczyński, Bralczyk red. 2002: 337). W tej definicji związku rzędu dzieli się na te, które wymagają: a) przypadku i b) przyimka (łączącego się z odpowiednim przypadkiem).

Uwypuklanie wymagania przez nadrzędnik przyimka nie jest charakterystyczne dla ukraińskich definicji związku rzędu (ukr. *zv'jazok keruvannia*⁶). Chodzi w nich w pierwszej kolejności o wymaganie przypadku, a dopiero w drugiej zaznacza się, że zależne słowo występuje w określonym przypadku „bez przyimka” lub „z przyimkiem” (por. np. Iermolenko red. 2001: 74). W związku z tym rozróżnia się dwa rodzaje wymagań przypadku: *rząd bezpośredni (bezprzyimkowy)* – bez przyimka i *rząd pośredni (przyimkowy)* – za pomocą przyimka (zob. np. Kononenko 2017: 577; Iermolenko red. 2001: 74–75). Zatem w teorii ukraińskiej – w porównaniu z polską – chodzi o wymagania przypadku oraz o wymagania przypadku z przyimkiem (nie – jak w polskiej – przyimka łączącego się z przypadkiem). Podejście panujące w ukraińskich opisach teoretycznych przyjmujemy w niniejszym artykule⁷. Uzasadniamy je potrzebą przejrzystej prezentacji materiału w nauczaniu języka polskiego Ukraińców, która jest możliwa dzięki jego systematyzacji wokół określonego przypadku. Opisy wymagań przyimka, a nie przypadku z przyimkiem, byłyby zbyt szczegółowe, „rozsiane” i odseparowane od problemu wymagania przypadku bez przyimka, co mogłoby utrudnić przekaz glottodydaktyczny.

Względy glottodydaktyczne skłaniają także do uwzględnienia w materiale pod ogólną nazwą *konstrukcji z wymaganym przypadkiem* oprócz rekcji właściwej, czyli tzw. rekcji silnej, także tzw. rekcji słabej. W przypadku pierwszej, jak pisze I. Kononenko, „obecność i forma wyrazu zależnego uzasadniona jest semantyczno-gramatycznymi właściwościami wyrazu nadrzędnego”, np. *badać kogo, co; kpić z sąsiada*, a w przypadku drugiej „związek między komponentami grupy wyrazowej jest możliwy,

⁶ Ten sam termin jest też używany jako odpowiednik polskiego terminu *rekcja*.

⁷ Takie podejście do rozumienia związku rzędu (wymaganie przypadku, bez przyimka lub z przyimkiem) obecne jest w starszych, klasycznych opracowaniach składni w Polsce (Klemensiewicz 1953: 66). We współczesnych pracach polskojęzycznych też zdarzają się definicje związku rzędu wspominające jedynie o wymaganiu przypadku, np.: „Termin ten [związek rzędu lub rekcja] odnosimy do związków składniowych, w których wyraz nadrzędny wymaga użycia w swoim sąsiedztwie rzeczownika o określonej formie przypadkowej” (Masojć 2001: 99). W dalszym ciągu analiz autorka cytowanej pracy, badaczka polszczyzny wileńskiej I. Masojć, posługuje się terminami *forma przypadkowa syntetyczna* (czyli bezprzyimkowa) i *forma przypadkowa analityczna* (z przyimkiem).

ale nie jest obowiązkowy”, np. *śmiać się z kogo, czego; iść do szkoły* (Kononenko 2017: 577, 579). Rekcję silną i rekcję słabą (ukr. *sylnie keruvannia* i *slabke keruvannia*) rozróżnia się też na podstawie cech formalnych: rekcja silna dotyczy czasowników przechodnich (np. *czytać książkę, nie znać odpowiedzi, przywieźć miodu*), a w przypadku rekcji słabej jako nadrzędnik może występować każdy czasownik nieprzechodni oraz inne części mowy (np. *iść do szkoły; przed chatą; śnieg na dachach, rysować z natury*) (Iermolenko red. 2001: 75). Przykłady określane w ukraińskiej literaturze przedmiotu jako *rekcja słaba* (te przytoczone powyżej czy też np. ukr. *radist' peremohy* – dosł. *radość zwycięstwa* (Kononenko 2017: 577)) reprezentują zatem związki przynależności⁸. Ten typ związków należy uwzględnić w glottodydaktycznej sytuacji uczenia się połączeń składniowych przypadków. Ukraińskie odpowiedniki związków przynależności mogą przecież mieć inną strukturę (*de facto* – inne wymagania przypadku), dlatego ćwiczenia w tym zakresie są konieczne, por. np. pol. *pójść (do czego – dopełniacz) do cienia* – ukr. *nimu (w co – biernik) в тiнь*, pol. *wizyta (w czym – miejscownik) we Lwowie* – ukr. *vizyt (do czego – dopełniacz) do Lvova*.

Dalej prezentowane są typy odstępstw od normy w zakresie konstrukcji z wymaganym przypadkiem w tekstach „Gazety Polskiej Bukowiny” ze względu na trzy przyjęte kryteria. W ramach każdego typu i podtypu podawane są poszczególne podgrupy, ilustrowane z reguły – ze względu na ograniczenia ilościowe artykułu – nielicznymi przykładami⁹.

2. CZĘŚĆ GŁÓWNA: TYPY ODSTĘPSTW OD NORMY OGÓLNOPOLSKIEJ W POLSzczyźNIE „GAZETY POLSKIEJ BUKOWINY”

Kryterium typu konstrukcji

Perspektywa formalna, reprezentowana przez stosowanie pierwszego kryterium, stanowi najbardziej tradycyjne w dotychczasowych analizach polszczyzny poza granicami kraju oraz w opracowaniach glottodydaktycznych podejście do porządkowa-

⁸ Problem ten podkreślają też inni badacze, np. I. Masojć pisze: „Wyodrębniając w analizowanym materiale związki akomodowane, zetknęłam się, jak i większość badaczy opisujących składnię rządu, z problemem wytyczenia granicy między członami podrzędnymi akomodowanymi i nieakomodowanymi, czyli członami obligatoryjnymi składniowo, których właściwości formalne wyznaczone są przez nadrzędnik, i członami fakultatywnymi o charakterze okolicznikowym” (Masojć 2001: 99).

⁹ Wypowiedzenia ilustracyjne mogą być zredukowane znacząco – aż do formy umożliwiającej zilustrowanie charakteru badanych struktur z wymaganym przypadkiem. W maksymalnym skrócie podawane są te przykłady, które mogły być wymieniane jako ilustracje zagadnień podejmowanych i badanych pod nieco innym kątem w dwu wcześniejszych publikacjach o gramatyce polszczyzny pisanej w Ukrainie na podstawie materiałów „Gazety Polskiej Bukowiny” (Krawczuk 2019, 2021b). W cytatach nie sygnalizuje się innych typów odstępstw od normy oprócz tych dotyczących wymagań w zakresie przypadku.

nia materiału¹⁰. Uwzględnia czynnik struktury, przede wszystkim klasę gramatyczną nadrzędnika: a) czasownik, b) rzeczownik, c) przymiotnik, d) liczebnik. W dalszym rozgałęzieniu typologicznym brany jest pod uwagę przypadek normatywny polszczyzny ogólnej, którego odpowiedniki w badanej polszczyźnie zostały zrealizowane w formie innych (niezgodnych z normą skodyfikowaną) przypadków. W konstrukcjach z nadrzędnikiem czasownikowym, rzeczownikowym i przymiotnikowym uwzględnia się fakt nieobecności lub obecności przyimka, np. „Przypadki używane zamiast normatywnego biernika: a) bez przyimka; b) z przyimkiem”¹¹. Zauważmy, że w strukturach typu b) to właśnie przyimek wymaga przypadku. W podziale wyekscerpowanego materiału wyróżniamy jeszcze jeden podtyp wymagania przypadku przez przyimek, który realizuje się w konstrukcjach będących okolicznikami. Zatem wymagania przypadku przez przyimek są dwu rodzajów: 1) jako część wymagań innej jednostki, np. *zachować przed czym*, 2) jako okoliczniki, np.: *w naszych czasach*. Jeśli chodzi o przyimki, to wyekscerpowany materiał uwzględniono również w grupach: „Właściwy przypadek, ale zbędny przyimek”, „Właściwy przypadek, ale brak przyimka”, a także „Właściwy przypadek, ale niewłaściwy przyimek”. W ramach tej ostatniej grupy wyróżniane są poszczególne podgrupy, np. „Przyimek *dla* zamiast przyimka *do*”, jeśli są one prezentowane niepojedynczymi przykładami w wyekscerpowanej bazie materiałowej.

¹⁰ Por. rodzaje odstępstw od normy ogólnopolskiej / błędów w polszczyźnie poza Polską w zależności od kryterium typu konstrukcji w: Masojć 2001; Krawczuk 2011; Korol' 2015; Zelins'ka 2018; Izdebska-Długosz 2021 i in. Nie zawsze jednak przestrzegana jest przez badaczy konsekwencja w stosowaniu tego kryterium. Na przykład w niektórych pracach osobno, poza nadrzędnymi kryteriami typów związków rządu i zgody, występuje grupa liczebnikowej klasy gramatycznej o różnych typach odstępstw od normy, w tym także w zakresie związków zgody i rządu (Krawczuk 2011: 263–269; Zelins'ka 2018: 72–175; Izdebska-Długosz 2021: 361–362). Jako jeden z analizowanych typów błędów / odstępstw od normy wyróżniane są „(Inne) kalki składniowe” (Krawczuk 2011: 282–286; Zelins'ka 2018: 180–182; Izdebska-Długosz 2021: 384–387), choć grupa ta miałaby nawiązywać do kryterium pochodzenia, a nie do kryterium typu struktury. Mylące w związku z tym stają się statystyki podsumowujące, w których procentowe proporcje dotyczą materiału zbadanego ze względu na różne kryteria (np. jednocześnie kryterium struktury i kryterium pochodzenia), por.: kalki składniowe (14%) obok 57% niepokrywających się z ogólnopolskimi przykładami związków rządu, 12% – odstępstw od normy w zakresie szyku wyrazów, 9% – w zakresie form orzecznika i wreszcie 8% – w zakresie ogólnie przedstawionej składni liczebnika (Zelins'ka 2018: 182). Materiał nie bywa też poddawany systematyzacji na podstawie dodatkowych kryteriów podrzędnych, np. kryterium przypadku będącego odpowiednikiem interferencyjnym w językach rodzimych uczących się etc.

¹¹ W dalszym rozgałęzieniu podawane są w kolejności od dopełniacza do miejscownika przypadki, które występują zamiast przypadku normatywnego, np. „Dopełniacz zamiast biernika” etc.

1. Czasowniki¹²

1.1. Przypadki używane zamiast normatywnego dopełniacza

1.1.1. Biernik używany zamiast normatywnego dopełniacza jako dopełnienia bliższego po *nie*

1.1.1.1. Struktury z postpozycyjnym szykiem dopełnienia względem orzeczenia: *Goście jeszcze długo nie opuszczali naszą świetlicę redakcyjną* (56–57 (639–640) 2012)¹³ zamiast *nie opuszczali naszej świetlicy redakcyjnej*.

1.1.1.2. Struktury z prepozycyjnym szykiem dopełnienia względem orzeczenia: *Te części wzorów, na których zachowały się farby, nie wycieramy, a tylko wzmacniamy [...]* (85–86 (668–669) 2014) zamiast *tych części nie wycieramy*.

1.1.1.3. Struktury z orzeczeniem złożonym: *Rząd radziecki nie miał odwagi zamknąć ów jedyny w tamte czasy rzymokatolicki kościół* (87 (670) 2014) zamiast *nie miał odwagi zamknąć tego jedyne go rzymskokatolickiego kościoła*.

1.1.2. Przypadki bez przyimka używane zamiast normatywnego dopełniacza (bez przyimka i z przyimkiem)

1.1.2.1. Biernik zamiast dopełniacza (w tym z prepozycją dopełnienia względem orzeczenia): *słuchano sprawozdanie* (56–57 (639–640) 2012) zamiast *słuchano sprawozdania; [...]* *muzykolog uzbierał, nagrał, dokonał nutografii, uporządkował i wydał ponad 7 tysięcy muzycznych utworów!* (41–42 (623–624) 2010) zamiast *dokonał zapisu nutowego; To co miałam jutro zagrać, musiałam się dziś nauczyć* (159–160 (740–741) 2020) zamiast *tego musiałam się nauczyć; Żegnając się wszyscy nawzajem życzyli nowych spotkań, a „Bukowińskim Spotkaniom” Sto Lat!* (28–29 (610–611) 2009) zamiast *zyczyli stu lat*.

1.1.2.2. Narzędnik zamiast dopełniacza z przyimkiem *do*: *nie ogranicza się tym tematem* (80 (663) 2014) zamiast *nie ogranicza się do tego tematu*.

1.1.3. Przypadki z przyimkiem używane zamiast normatywnego dopełniacza (bez przyimka i z przyimkiem)

1.1.3.1. Biernik z przyimkiem *w* lub *na* zamiast dopełniacza z przyimkiem *do*: *Dobrym zwyczajem jest, że w wigilię w dom pierwszy ma wejść mężczyzna, bo przynosi szczęście* (154 (736) 2020) zamiast *do domu wejść*;

¹² Wymagania składniowe rzeczowników wykazujących regularne związki słowotwórcze z czasownikiem rozpatrywane są w osobnej podgrupie. Imiesłowy przymiotnikowe są uwzględniane w podgrupie przymiotników. Imiesłówów przysłówkowych o niewłaściwych wymaganiach w zakresie przypadku nie zarejestrowano.

¹³ Tu i dalej w nawiasie podajemy numer i rok wydania „Gazety Polskiej Bukowiny”. Po kilku przykładach zaczerpniętych z elektronicznego korpusu „Gazety Polskiej Bukowiny” (*Korpusomat*, online: <https://korpusomat.pl>, Kieraś i in. 2018), stworzonego już po ręcznej ekscerpacji zasadniczego materiału w zakresie wymagań przypadku, stosowane są opisy według wzoru: (korpus, autor 127, 2017).

Katarzyna Kosselewska **przyjechała w Wołowe lasy** razem z rodzicami, w wieku sześciu lat (136–137 (718–719) 2018) zamiast **przyjechała do Wołowych lasów**; jeszcze kilka przyczyn **inspirujących** organizatorów **na uroczystą imprezę** pod tytułem „Wigilijna czytelnia” (56–57 (639–640) 2012) zamiast **inspirujących do uroczystej imprezy**.

1.1.3.2. **Narzędnik** z przyimkiem zamiast dopełniacza: *Senator [...] Stanisław Gogacz pogratiulował Polaków¹⁴ Bukowiny z jubileuszem* (93 (676) 2015) zamiast **pogratiulował jubileuszu** (lub **z okazji jubileuszu**).

1.2. Przypadki używane zamiast normatywnego celownika

1.2.1. Przypadki bez przyimka używane zamiast normatywnego celownika (bez przyimka)

1.2.1.1. **Biernik** zamiast celownika: *Senator [...] Stanisław Gogacz pogratiulował Polaków Bukowiny z jubileuszem¹⁵* (93 (676) 2015) zamiast **pogratiulował Polakom**.

1.2.2. Przypadki z przyimkiem używane zamiast normatywnego celownika (bez przyimka)

1.2.2.1. **Dopełniacz** z przyimkiem *dla* zamiast celownika: *Pan Konsul w imieniu Konsulatu zaprezentował* (w znaczeniu ‘sprezentował’) **dla szkół i oddziałów** Towarzystwa *piękne wydanie historii Polski* (112–113 (695–696) 2016) zamiast **sprezentował szkołom i oddziałom**; *Nasz szanowny Święty Mikołaj zawitał w szkolne progi i dla każdego ucznia przyniósł* **przeróżne słodkości i owoce** (154 (736) 2020) zamiast **każdemu uczniowi przyniósł**.

1.3. Przypadki używane zamiast normatywnego biernika

1.3.1. Przypadki bez przyimka używane zamiast normatywnego biernika (bez przyimka i z przyimkiem)

1.3.1.1. **Dopełniacz** zamiast biernika: *Prezentację zaszczycił swoją obecnością Konsul Generalny RP w Winnicy Damian Ciarciński, któremu według słów Heleny Krasowskiej zawdzięcza pomysł* **badania mowy polskiej na terenie Ukrainy i Rumunii, z którym on zwrócił się do niej kilka lat temu** (149 (731) 2019) zamiast **zawdzięcza pomysł**; *stosowali nowoczesnych metod* (39–40 (621–622) 2010) zamiast **stosowali nowoczesne metody**; *Osiągnąć takiego uznania można było tylko przez tytaniczny wysiłek* (143 (725) 2019) zamiast **osiągnąć takie uznanie**; [...] *nasze*

¹⁴ Konstrukcja *pogratiulować kogo (Polaków)* jest przedstawiona dalej, w podgrupie „Przypadki używane zamiast normatywnego celownika”.

¹⁵ Konstrukcja *pogratiulować z czym (z jubileuszem)* została przedstawiona wcześniej, w podgrupie „Przypadki używane zamiast normatywnego dopełniacza”.

miasto **osiągnęło** tak **znacznego rozkwitu** (korpus, autor, 127, 2017) zamiast **osiągnęło** tak **znaczny rozkwit**.

- 1.3.1.2. **Celownik** zamiast biernika: *Ponadto, **swjemu zamięowaniu** do muzyki **zawdzięcza** nauczycielowi **śpiewów*** (korpus, autor, 80, 2014) zamiast ***swje zamięowanie** **zawdzięcza***.
- 1.3.1.3. **Dopełniacz** zamiast biernika z przyimkiem *o*: ***Proszę** u Boga **zdrowia** i **sił*** (41–42 (623–624) 2010) zamiast ***proszę** Boga **o zdrowie** i **sily***.
- 1.3.1.4. **Narzędnik** zamiast biernika z przyimkiem *na*: ***zgłosił się ochotnikiem*** (136–137 (718–719) 2018) zamiast ***zgłosił się na ochotnika**; **Miejscem festiwalu wybrano** Czerniowce* (136–137 (718–719) 2018) zamiast ***Na miejsce festiwalu wybrano***.
- 1.3.2. Przypadki z przyimkiem używane zamiast normatywnego biernika (bez przyimka i z przyimkiem)
 - 1.3.2.1. **Dopełniacz** z przyimkiem *u* zamiast biernika: ***Proszę** u Boga **zdrowia** i **sił*** (41–42 (623–624) 2010) zamiast ***proszę** Boga **o zdrowie** i **sily***.
 - 1.3.2.2. **Dopełniacz** z przyimkiem *dla* zamiast biernika z przyimkiem *na*: *Po areście **Matka** wychowując **mnie sama**, **oddała** [mnie] **dla nauki** religijnej **na plebanię*** (korpus, autor, 92, 2014) zamiast ***oddała na naukę**; **Młoda Dr. Maria Prociuk** z Czerniowiec **przygotowała dla festiwalu nauki** prezentację **na temat**: „**Ukraińcy i Polacy: cechy wzajemnego postzegania w dzisiejszych czasach**”* (134–135 (716–717) 2018) zamiast ***przygotowała na festiwal***.
 - 1.3.2.3. **Miejscownik** z przyimkiem *o* zamiast biernika z przyimkiem *o*: ***Chodzi tutaj o absolutnym i nieskończonym okrucieństwie** ziemskich sędzi, i o **miłosierdziu** **Sądu Niebiańskiego*** (149 (731) 2019) zamiast ***chodzi o absolutne i nieskończone okrucieństwo i o miłosierdzie; troszczy się o język i kulturze*** (56–57 (639–640) 2012) zamiast ***troszczy się o język i kulturę; dopytywali się o tym, jakie potrzeby mają walczący*** (136–137 (718–719) 2018) zamiast ***dopytywali się o to; Ale dzieło ich życia nie zostało zapomniane – młode pokolenie godnie pracuje, rozwija i przemnaża tę polskość, o której w latach 90. walczyli nasi weterani*** (179 (760) 2022) zamiast ***o którą walczyli***.
- 1.4. Przypadki używane zamiast normatywnego narzędnika
 - 1.4.1. Przypadki z przyimkiem używane zamiast normatywnego narzędnika (bez przyimka i z przyimkiem)
 - 1.4.1.1. **Dopełniacz** z przyimkiem *od* zamiast narzędnika z przyimkiem *przed*: ***zachowała kapliczkę od zniszczenia*** (23–24 (605–606) 2009) zamiast ***zachowała kapliczkę przed zniszczeniem***.

- 1.4.1.2. **Biernik** z przyimkiem *za* zamiast narzędnika z przyimkiem *za* w strukturze eliptycznej: *Rada Europy – za wielokulturowość* (56–57 (639–640) 2012) zamiast ***opowiada się za wielokulturowością***.
- 1.4.1.3. **Miejscownik** z przyimkiem *na* zamiast narzędnika: ***Przyjeżdża do mnie na motocyklu*** (korpus, autor, 89, 2014) zamiast ***przyjeżdża motocyklem***; ***Na autobusie powieszono nas*** [...] (28–29 (610–611) 2009) zamiast ***autobusem przywieziono***; ***rozmawiali na swoistej gwarze bukowskińskiej*** (56–57 (639–640) 2012) zamiast ***rozmawiali swoistą gwarą bukowskińską***.
- 1.5. Przypadki używane zamiast normatywnego miejscownika**
- 1.5.1. Przypadki bez przyimka używane zamiast normatywnego miejscownika (z przyimkiem)**
- 1.5.1.1. **Biernik** lub – po negacji – **dopełniacz** zamiast miejscownika z przyimkiem *o* w kontekście czasownika *wiedzieć*: ***Była nawet jedna rodzina Czechów, korzeni której nikt nie wiedział***¹⁶ (56–57 (639–640) 2012) zamiast ***o której korzeniach nikt nie wiedział***.
- 1.5.1.2. **Narzędnik** zamiast miejscownika z przyimkiem *po*: ***Goście pospacerowali miastem, pomodlili się w synagodze przy ulicy Sadowskiego, odbyli ciekawą podróż do Wiżnicy*** (136–137 (718–719) 2018) zamiast ***Goście pospacerowali po mieście***; ***Temat „Podróże Wołodymyra Iwasiuka” planowano przedstawić przez jedną wystawę, nadmienając wszystkie miasta i państwa, którymi podróżował*** (134–135 (716–717) 2018) zamiast ***po których podróżował***.
- 1.5.2. Przypadki z przyimkiem używane zamiast normatywnego miejscownika (z przyimkiem)
- 1.5.2.1. **Biernik** z przyimkiem *w* zamiast miejscownika z przyimkiem *w*: ***zakochany w muzykę współczesną*** (81–82 (664–665) 2014) zamiast ***zakochany w muzyce współczesnej***.
- 1.6. Przypadki używane zamiast normatywnego mianownika**
- 1.6.1. Dopełniacz** (w związku rzędu) zamiast mianownika (w związku zgody) w kontekście zaprzeczonego czasownika *istnieć*: ***W ciągu kilku wieków przekonywano, że państwa Ukraina nie istnieje*** (143 (725) 2019) zamiast ***państwo nie istnieje***.
- 1.6.2. Narzędnik** zamiast mianownika poprzedzonego wyrazem *jako*: ***Ze wzruszeniem pani Olga opowiadała, że pracuje pielęgniarką w szpitalu***

¹⁶ To odstępstwo od normy można również potraktować jako leksykalne. W tym kontekście należało użyć czasownika *znać*.

(136–137 (718–719) 2018) zamiast **pracuje jako pielęgniarka**; *Strasznie zniszczony w trakcie wojen służył miejscem przechowania zboża i nawozów sztucznych, chlewem, oraz stajnią dla koni w czasach ZSRR* (134–135 (716–717) 2018) zamiast **służył jako miejsce, chlew, stajnia**.

1.7. Właściwy przypadek, ale niewłaściwy przyimek

1.7.1. Dopełniacz

1.7.1.1. Z zamiast *od*: *Warto pamiętać, że Europa zaczyna się z każdego z nas osobiście i od każdego zależy jak szybko nasze państwo zostanie członkiem europejskiej rodziny* (133 (715) 2018) zamiast **zaczyna się od każdego**; *Ciekawie, że swój występ on zaczął z nieznanego utworu „Preamble FA” kompozytora Mikołaja z Krakowa* (136–137 (718–719) 2018) zamiast **zaczął od nieznanego utworu**; *W cieniu przytulnego parku miejski chór „Kamerata” rozpoczął uroczystości z hymnu Europy „Oda do radości”* (23–24 (605–606) 2009) zamiast **rozpoczął od hymnu**.

1.7.1.2. *Dla* zamiast *do*: *Również szczególne podziękowania kierujemy dla¹⁷ Pani Jadwigi Pareckiej za pomoc w przygotowaniu programu, zajęcia taneczne, lekcję historii o losach bukowskińców oraz spędzony z nami czas* (korpus, autor, 115, 2016) zamiast **kierujemy do Pani Jadwigi Pareckiej**.

1.7.2. Miejscownik

1.7.2.1. *W* zamiast *na*: *wiele czasu spędza w próbach* (91 (674) 2014) zamiast **spędza na próbach**.

1.7.2.2. *Na* zamiast *w*: **Na uroczystości podpisania Umowy uczestniczyli przedstawiciele [...]** (81–82 (664–665) 2014) zamiast **w uroczystości uczestniczyli**.

1.8. Właściwy przypadek, ale zbędny przyimek

1.8.1. Dopełniacz – zbędny przyimek *do*: *Mówi się, że ta tradycja sięga korzeniami jeszcze do czasów poprzedzających chrześcijaństwo* (154 (736) 2020) zamiast **sięga czasów**; *Jedna z wizyt [...] wywołała u Antoniny Tarasowej chęć do publicystycznych refleksji* (56–57 (639–640) 2012) zamiast **chęć publicystycznych refleksji**.

¹⁷ W tym kontekście uwzględniono wymagania składniowe rzeczownika *podziękowania* (dla kogo), a nie czasownika *kierujemy* (do kogo).

1.9. Właściwy przypadek, ale brak przyimka

- 1.9.1. **Dopełniacz** – brak przyimka *do*: [...] *upowszechnienie dorobku kulturalnego środowisk polonijnych oraz sformułowanie ich oczekiwań będących **podstawą programowania** działalności Stowarzyszenia „Wspólnota Polska” oraz współpracujących z nim instytucji i organizacji (41–42 (623–624) 2010) zamiast **podstawą do planowania***¹⁸.

2. Rzeczowniki

2.1. Przypadki używane zamiast normatywnego dopełniacza

2.1.1. Przypadki bez przyimka używane zamiast normatywnego dopełniacza (bez przyimka i z przyimkiem)

- 2.1.1.1. **Celownik** zamiast dopełniacza: *nauczanie dzieci **językowi polskiemu** (23–24 (605–606) 2009) zamiast **nauczanie języka polskiego**; [...] w Czerniowcach już jest kilka jego dzieł – **pomnik Francowi Józefowi, rektorowi Tomaszczukowi i burmistrzowi fon Petrowiczowi** (131 (713) 2018) zamiast **pomnik Franciszka Józefa, rektora Tomaszczuka i burmistrza von Petrowicza; Potwierdzeniem temu stały się nagrody, które otrzymaliśmy po skończeniu zmiany (28–29 (610–611) 2009) zamiast **potwierdzeniem tego**; Osobiste **podziękowanie** dla Urszuli Chans, nauczycielki języka polskiego Michalinie Lisiak, **kierownikowi** grupy, która była zawsze z nami, **pani Karolinie Gajda** (15–16 (587–588) 2008) zamiast **podziękowanie dla kierownika, pani Karoliny**.***

- 2.1.1.2. **Narzędnik** zamiast dopełniacza: [...] *opiekujące się **wymianą młodzieżowymi grupami dwóch krajów** (23–24 (605–606) 2009) zamiast **wymianą młodzieżowych grup**.*

- 2.1.2. Przypadki z przyimkiem używane zamiast normatywnego dopełniacza

- 2.1.2.1. **Miejscownik** z przyimkiem *o* zamiast dopełniacza: *Zapewne z tego czasu w jego duszy żyło **pragnienie***¹⁹ *o prawdziwej wielkiej rodzinie (15–16 (587–588) 2008) zamiast **pragnienie prawdziwej wielkiej rodziny**.*

¹⁸ Obserwujemy tu jednocześnie leksykalne odstępstwo od normy: *programowanie* zamiast *planowanie*. Natomiast w aspekcie składniowym warto zwrócić uwagę, że w polszczyźnie wyraz *podstawa* wymaga dopełniacza bez przyimka, kiedy występuje w znaczeniu ‘element, bez którego coś nie może istnieć’, np. *podstawa bytu, rozwoju, utrzymania, wychowania, wiedzy, życia*. W znaczeniu zaś ‘to, co może być początkiem, przyczyną lub uzasadnieniem czegoś’ wyraz *podstawa* wymaga dopełniacza z przyimkiem, np. *podstawa do dochodzenia, do dyskusji, do oskarżenia, do podjęcia decyzji, do rozvodu, do wszczęcia dochodzenia (postępowania), do zatrzymania, do zwolnienia*, lub rozwinięcia za pomocą *by/żeby*, np. *podstawa, by/żeby podejrzewać; podstawa, by/żeby przypuszczać; podstawa, by/żeby sądzić; podstawa, by/żeby twierdzić* (WSJP PAN).

¹⁹ Przykład można potraktować jako leksykalne odstępstwo od normy: chodziło chyba o *marzenie o rodzinie*.

- 2.2. Przypadki używane zamiast normatywnego biernika (z przyimkiem)**
- 2.2.1. Przypadki bez przyimka używane zamiast normatywnego biernika (z przyimkiem)**
- 2.2.1.1. **Dopełniacz** zamiast biernika z przyimkiem *o*: *Sporo ciekawego materiału delegacji otrzymali z **pytań rozwoju** szkolnictwa polskiego na terenie Okręgu Konsularnego (9–10 (581–582) 2008) zamiast z **pytań o rozwój**.*
- 2.2.2. Przypadki z przyimkiem używane zamiast normatywnego biernika (z przyimkiem)
- 2.2.2.1. **Dopełniacz** z przyimkiem *dla* zamiast biernika z przyimkiem *o*: *popierają **walkę** narodu ukraińskiego **dla integralności** państwa (90 (673) 2014) zamiast **walkę o integralność**.*
- 2.2.2.2. **Narzędnik** z przyimkiem *za* zamiast biernika z przyimkiem *po*: *Udając się w **podróż za tą najlepszą choinką** dla śnieżynek, one zabawiały widzów zapalczywymi tańcami i wesołymi piosenkami (140 (722) 2018) zamiast w **podróż po tę najlepszą choinkę**.*
- 2.2.2.3. **Miejscownik** z przyimkiem *o* zamiast biernika z przyimkiem *o*: *[...] na jednym z obrad sejmu pod koniec 1873 roku on po raz kolejny podniósł **pytanie o założeniu** uniwersytetu (korpus, autor, 127, 2017) zamiast **pytanie o założenie**; [...] przedstawiciele ze strony ukraińskiej zadawali **pytania o możliwości** zaproszenia do siebie nauczycieli języka polskiego z Polski oraz **o Karcie** Polaka (41–42 (623–624) 2010) zamiast **pytania o możliwość, o Kartę; troska o grobach** (30 (612) 2009) zamiast **troska o groby**.*
- 2.3. Przypadki używane zamiast normatywnego miejscownika**
- 2.3.1. Przypadki bez przyimka używane zamiast normatywnego miejscownika (z przyimkiem)**
- 2.3.1.1. **Dopełniacz** zamiast miejscownika z przyimkiem *o*: *Mimo to, że pomnik ma niewielkie rozmiary, on przypomina Rose Auslender, budzi **wspomnienia** jej **twórczości** i życia (133 (715) 2018) zamiast **wspomnienia o jej twórczości i życiu**.*
- 2.3.1.2. **Narzędnik** zamiast miejscownika z przyimkiem *po*: *Następnie uczestnicy pielgrzymki zostali zaproszeni na **wycieczkę miastem** (136–137 (718–719) 2018) zamiast **wycieczkę po mieście**; Ale zważając na wielką ilość zdjęć, postanowiono, podzielić je na **podróże Ukrainą, Polską, Rosją, Prybałtyką, Gruzją, Armenią** (134–135 (716–717) 2018) zamiast **podróże po Ukrainie, Polsce, Rosji, krajach bałtyckich, Gruzji, Armenii**.*

2.3.2. Przypadki z przymikiem używane zamiast normatywnego miejscownika (z przymikiem)

2.3.2.1. **Dopełniacz** z przymikiem *do* zamiast miejscownika z przymikiem *w*: [...] *podziękował Konsulowi Generalnemu Rzeczypospolitej Polski [...] za wizytę do Czerniowiec i pomoc przy otwarciu krypty* (122 (705) 2017) zamiast *wizytę w Czerniowcach*.

2.4. Właściwy przypadek, ale niewłaściwy przymek

2.4.1. **Dopełniacz** z przymikiem *dla* zamiast przymika *do*: *Jego energia i entuzjazm są powodem dla zazdrości niemal dla każdego młodego człowieka* (91 (674) 2014) zamiast *powodem do zazdrości*; *Właśnie na tym miejscu wzniesiono scenę dla występów uczestników i ogłoszenia wyników konkursu* (154 (736) 2020) zamiast *scenę do występów*; [...] *stwarzać odpowiednie warunki dla ujawnienia, zachowania oraz rozwoju tej identyczności, tworząc klimat wyrozumiałości i dialogu* (56–57 (639–640) 2012) zamiast *warunki do ujawnienia, zachowania oraz rozwoju*.

2.5. Właściwy przypadek, ale zbędny przymek

2.5.1. **Dopełniacz** ze zbędnym przymikiem *od*: [...] *z okazji 609 rocznicy od tego pamiętnego dnia* (126 (709) 2017) zamiast *rocznicy tego pamiętnego dnia*.

2.5.2. **Dopełniacz** ze zbędnym przymikiem *dla*: *Konsulat Generalny [...] okazuje wiele możliwości dla rozwoju życia kulturalnego i edukacyjnego Polakom w naszej stronie, za co jesteśmy bardzo wdzięczni* (41–42 (623–624) 2010) zamiast *stwarza możliwości rozwoju*.

2.6. Właściwy przypadek, ale brak przymika

Dopełniacz z brakiem przymika *z*: [...] *w otwarciu festiwalu „Czerwona Ruta” uczestniczyły: narodowa orkiestra symfoniczna, chór akademicki „Czerniowce”, jazz band z Kijowa i zwycięzcy poprzednich lat* (150 (732) 2019) zamiast *zwycięzcy z poprzednich lat*.

3. Przymiotniki

3.1. **Narzędnik** zamiast **dopełniacza** z przymikiem *z*: *Jestem zadowolona tą podróżą!* (147–148 (729–730) 2019) zamiast *Jestem zadowolona z tej podróży*.

3.2. **Narzędnik** zamiast **biernika** z przymikiem *za*, *w(e)*, *na*: *Pani Antonina wśród współpracowników sprawiedliwie jest uważana poliglotą oraz podróżnikiem* (56–57 (639–640) 2012) zamiast *uważana za poliglotę*; [...] *jesteśmy wyposażeni wszystkim niezbędnym* (136–137 (718–719)

2018) zamiast **wyposażeni we wszystko niezbędne; prezesem została wybrana pani Jadwiga Kuczabińska** (23–24 (605–606) 2009) zamiast **na prezesa została wybrana**.

3.3. **Dopełniacz** z przyimkiem *dla* zamiast **biernika** z przyimkiem *przez*: *Ale ten bal zostanie zapamiętany dla wszystkich uczestników wieczoru przez fakt, że [...]* (147–148 (729–730) 2019) zamiast **zapamiętany przez wszystkich**.

3.4. **Narzędnik** zamiast **miejscownika** (z przyimkiem): *[...] każdy zamiłowany językiem polskim [...] mógł przystąpić do napisania V Ogólnoukraińskiego Dyktanda z Języka Polskiego* (133 (715) 2018) zamiast **zamiłowany w języku**.

3.5. **Właściwy przypadek, ale niewłaściwy przyimek**. Dopełniacz z przyimkiem *dla* zamiast przyimka *do*: *[...] która jest nam potrzebna dla prac renowacyjnych* (85–86 (668–669) 2014) zamiast **potrzebna do prac renowacyjnych**; *Taki opał jest znacznie tańszym niż gaz i wykorzystywany jest dla ogrzewania prywatnych lokali* (28–29 (610–611) 2009) zamiast **wykorzystywany jest do ogrzewania**.

4. Liczebniki

4.1. **Dopełniacz liczby pojedynczej** rzeczownika zamiast dopełniacza **liczby mnogiej** po liczebniku *pięć*: *A propos, wspólnota polska na Bukowinie liczy ponad 5 tysięcy osób* (56–57 (639–640) 2012) zamiast **5 tysięcy**.

4.2. **Związki zgody końcowego członu jeden** w liczebnikowej strukturze wielocłonowej zamiast związków rzędu (dopełniacza liczby mnogiej): *W Forum uczestniczyli przedstawiciele 21 państwa, w tym i naszego Towarzystwa – Prezes Zarządu Głównego Władysław Strutyński, który też podał referat na temat „Społeczność polska w historii Czerniowiec i Bukowiny”* (41–42 (623–624) 2010) zamiast **21 państw**.

5. Przyimki wymagające przypadka w strukturze okoliczników czasu

5.1. Przyimek *w*

Biernik zamiast miejscownika: *[...] nie zapominając o więzi pomiędzy polskim i ukraińskim narodem, która szczególnie wzmocniła się w ostatnie lata* (93 (676) 2015) zamiast **w ostatnich latach**; *A wszystko zaczęło się w dalekie lata 80-e jeszcze XX w. [...]* (25 (607) 2009) zamiast **w dalekich latach**; *jedyny w tamte czasy rzymskokatolicki kościół* (87 (670) 2014) zamiast **w tamtych czasach**; *Nawet w czas, kiedy wskutek pewnych okoliczności do kościoła chodziła niewielka ilość parafian, wiara mieszkała w ich sercach* (87 (670) 2014) zamiast **w czasie**.

5.2. Przyimek *za* zamiast przyimka *po*

Biernik po przyimku *za* zamiast miejscownika po przyimku *po*: A **za dwa tygodnie**, w dniu 27 października br. w Pałacu Akademickim Bukowińskiego Narodowego Uniwersytetu Medycznego, **odbyła się** uroczystość z okazji dwóch jubileuszy (136–137 (718–719) 2018) zamiast **po dwu tygodniach odbyła się**.

Kryterium pochodzenia

Kryterium pochodzenia (inaczej: genetyczne lub kryterium przyczyn powstania odstępstwa od normy) pozwala przede wszystkim zbadać struktury z wymaganym przypadkiem ze względu na to, czy źródłem odstępstwa od normy jest interferencja zewnętrzna. Zatem materiał oceniany z perspektywy pochodzenia dzielimy na zewnątrzinterferencyjny i niezewnątrzinterferencyjny.

1. Struktury zewnątrzinterferencyjne

Wewnątrz zjawisk interferencyjnych wyróżniamy trzy podtypy:

- 1.1. Interferencje z języka ukraińskiego, które jednocześnie mogą być uznawane za interferencje z języka rosyjskiego (pod warunkiem, że osoba będąca autorem lub redaktorem tekstu jest trójjęzyczna: zna język polski, ukraiński i rosyjski), gdyż w obu językach wschodniosłowiańskich struktura z wymaganym przypadkiem jest taka sama. Ten typ reprezentuje przytłaczająca większość wyekscerpowanego materiału będącego naśladowaniem struktur ukraińskich, które zbieżne są z rosyjskimi, np.: **pomnik Francowi Józefowi, rektorowi Tomaszczukowi i burmistrzowi fon Petrowiczowi** (131 (713) 2018).
- 1.2. Interferencje pochodzące wyłącznie z systemu języka ukraińskiego (rosyjskie odpowiedniki są inne), np.: **na wycieczkę miastem** (136–137 (718–719) 2018); **podróże Ukrainą, Polską, Rosją, Prybałtyką, Gruzją, Armenią** (134–135 (716–717) 2018).
- 1.3. Interferencje, które reprezentują system języka rosyjskiego, ale ponieważ odpowiednie struktury obecne są w uzualnym języku ukraińskim zawierającym kalki z rosyjskiego systemu gramatycznego, struktury te mogą pochodzić z języka ukraińskiego, np.: **nauczanie dzieci językowi polskiemu** (23–24 (605–606) 2009); **trzy dziesiątka** (41–42 (623–624) 2010); **podróż za tą najlepszą choinką** (140 (722) 2018); **rozmawiali na swojej gwarze bukowińskiej** (56–57 (639–640) 2012).

2. Struktury niezewnętrzinterferencyjne

W materiale występują połączenia nienoszące śladów interferencji zewnętrznej. Wykscerpowane struktury tego typu są następstwem takich braków kompetencji, jakie nie są związane ani z wpływem języka ukraińskiego, ani z oddziaływaniem niezgodnych z normą form składni ogólnopolskiej. Stanowią one swoisty typ „deformacyjny”²⁰. Np. występowania celownika zamiast biernika w przykładzie *swojemu zamięrowaniu do muzyki **zawdzięczają** nauczycielowi śpiewów* (korpus, autor, 80, 2014) nie można wytłumaczyć którymkolwiek wpływem zewnętrznym. Gdyby miał oddziaływać język ukraiński, pojawiłaby się struktura narzędnikowa *swaim zamięrowaniem **zawdzięczają*** – por. ukr. *своєю любов’ю завдячують*. Kolejny przykład: w języku ukraińskim i polskim pokrywają się narzędnikowe wymagania składniowe: *szczyć się czymś – гордітися, пишатися чимось*, dlatego wpływem ukraińskim nie można wytłumaczyć występującego dopełniacza z przyimkiem: *Zresztą mamy z **czego się szczyć**: nawet teraz nasi europejscy partnerzy [...]* (133 (715) 2018). Oto szereg innych przykładów niebędących interferencjami zewnętrznymi: *Ale drugą stroną medalu ukraińsko-polskich relacji są kontakty międzyludzkie i osobliwości wzajemnego **postrzegania przez Polaków i Ukraińców*** (134–135 (716–717) 2018); *Prezentację zaszczycił swoją obecnością Konsul Generalny RP w Winnicy Damian Ciarciński, któremu według słów Heleny Krasowskiej **zawdzięcza pomysł** badań mowy polskiej na terenie Ukrainy i Rumunii, z którym on zwrócił się do niej kilka lat temu* (149 (731) 2019); *popierają **walkę** narodu ukraińskiego **dla integralności** państwa* (90 (673) 2014); *Mimo to, że pomnik ma niewielkie rozmiary, on przypomina Rose Auslender, budzi **wspomnienia** jej **twórczości** i życia* (133 (715) 2018); *5 **tysiąca** osób* (56–57 (639–640) 2012). Ostatni przykład może mieć charakter fleksyjnego, a nie składniowego odstępstwa od normy, reprezentującego nieradzenie sobie z trudną w liczbie mnogiej odmianą wyrazu *tysiąc*. Odstępstwem od normy fleksyjnej polegającym na nieodmianianiu liczebnika może być połączenie *zyczyli **sto** lat* (28–29 (610–611) 2009). Przyczyną powstania struktury niezgodnej z normą może być hiperpoprawność: *stosowali nowoczesnych metod* (39–40 (621–622) 2010), powstała pod wpływem uświadamianego, odmiennego od ukraińskiego, schematu składniowego dla podobnego znaczeniowo czasownika *używać* łączącego się z dopełniaczem.

Kryterium rangi

Odniesienie się w analizie materiału wyłącznie do faktów kodyfikacji normy w jej preskryptywistycznych źródłach (Markowski red. 1999, 2004) może powodować zbyt perfekcjonistyczne podejście do badanych zjawisk w zakresie wymagania przypadku. Rozwiązania kodyfikacyjne nie zawsze odpowiadają realnemu stanowi normy

²⁰ Por. u S. Dubisza typ polonijnych „kontrastów defektywno-deformacyjnych” będących wynikiem ograniczonej (defektywnej) znajomości języków – zarówno polskiego, jak i dominującego (Dubisz 2014: 32–33).

składniowej współczesnej polszczyzny²¹, którą we współczesnej literaturze przedmiotu proponuje się rozumieć jako „część polskiego uzusu językowego, która składa się z jednostek i reguł stosunkowo często używanych i stosunkowo rozpowszechnionych [...]” (Liberek 2021: 42). Jednocześnie właśnie „odskocznia” kodyfikacyjna staje się bodźcem do podejmowania przez językoznawców badań nad realną normą²² poszczególnych konstrukcji z wymaganym przypadkiem, które w słownikach mogą być jeszcze uznawane za nienormatywne. Badania korpusowe, odzyskujące obecnie aktualność i wiarygodność dzięki powstaniu nowego KWJP, będą służyć przyrostowi wiedzy na temat najnowszego kształtu normy składniowej polszczyzny. Mogą także zaowocować doprecyzowaniem statusu normatywnego niektórych konstrukcji składniowych w zakresie wymagań przypadku. Pozwolą na zbadanie nie tylko ich frekwencji, lecz także dystrybucji leksykalnej i osobliwości stylistycznych.

W związku z problemem stopniowości ocen normatywnych proponuje się trzeci typ podziału, oparty na kryterium rangi odstępstwa od normy²³. Umożliwia ono przyjrzenie się materiałowi pod kątem jego stopnia dewiacyjności i odróżnienie oczywistych odstępstw od normy od struktur „mniej niepoprawnych” mających zazwyczaj swoje odpowiedniki w uzusie ogólnopolskim. Normatywny status tych struktur w uzusie może być różny, w tym także dyskusyjny. Zatem pod względem kryterium rangi możemy wyróżnić trzy rodzaje odstępstw w zakresie wymagania przypadku:

1. **Odstępstwa od normy oczywiste**, obce zarówno normie skodyfikowanej, jak i uzusowi polskojęzycznemu w kraju (w Polsce).

Jest to zdecydowana większość omawianych w artykule przykładów z „Gazety Polskiej Bukowiny”, np. *pogratulował Polaków Bukowiny z jubileuszem* (93 (676) 2015).

2. **Struktury, które mogą występować w uzusie w kraju**, jednak ciągle **nie są uznawane za zgodne z normą skodyfikowaną**.

Należą do nich przykłady seryjnie reprezentujące realizację biernikową zamiast dopełniaczowej w strukturach zanegowanych, np. *Te części wzorów, na których*

²¹ Szerzej na ten temat zob. w złożonym do druku artykule: Krawczuk 2024: 42–63 (w druku).

²² Podstawą *realnej normy językowej* (inaczej: *naturalnej normy językowej*, *faktycznej normy językowej* czy po prostu *normy językowej*), przeciwstawianej *skodyfikowanej normie językowej* – tej „zebranej i zapisanej w źródłach poprawnościowych” (Zbróg 2011: 109) – powinno, jak postulują obecnie językoznawcy, stać się „przyjęcie uzusu (weryfikowanego w korpusach językowych)” (Kołodziejek 2023: 17). Jak pisze np. E. Kołodziejek: „Współcześnie dzięki technologii cyfrowej umożliwiającej gromadzenie w korpusach językowych różnorodnych tekstów zarówno tradycyjnych, pisanych, jak i tekstów utrwalonych w sieci, bliższych tekstom mówionym, można trafniej ocenić zasięg jakiegś jednostki językowej, a kryterium uzualne zyskuje walor obiektywności. Jeśli więc uzus dzięki miarodajnym metodom i narzędziom jest łatwiejszy do oceny, to może być przyjęty za fundament normy” (Kołodziejek 2023: 15).

²³ W polskiej literaturze kulturalnojęzykowej są propozycje rozróżniania błędów językowych na podstawie kryterium ich rangi, np.: *błędy rażące*, *błędy pospolite*, *usterki językowe* (Markowski red. 1999: 1623), trudno jednak określić wyraźne granice między tymi typami.

zachowały się farby, nie wycieramy [...] (85–86 (668–669) 2014). W grupie 2. znajdują się też pojedyncze leksemy czasownikowe występujące w kontekście biernikowym zamiast dopełniaczowego, np. *śluchano sprawozdanie* (56–57 (639–640) 2012), *dokonał nutografię* (41–42 (623–624) 2010). Możliwe też inne oprócz biernikowych struktury, np. *ogranicza się tym tematem* (80 (663) 2014) zamiast *ogranicza się do tego tematu* etc. Do typu 2. należą niektóre konstrukcje, w których występuje przyimek *dla* zamiast przyimka *do*, np.: *wykorzystywany jest dla ogrzewania prywatnych lokali* (28–29 (610–611) 2009); *dla każdego ucznia przyniósł przeróżne słodkości i owoce* (154 (736) 2020); *wzniesiono scenę dla występów uczestników* (154 (736) 2020).

3. **Struktury skodyfikowane w źródłach preskryptywnych raczej jako nienormalne**, jednak – jak pokazują badania współczesnych korpusów – **występujące i akceptowalne w tekstach współczesnej polszczyzny**, czasem w niektórych jej odmianach.

Przykład *Spółeczność polska mieszka tu od dawna. Właśnie ona zachowała kapliczkę od zniszczenia* (23–24 (605–606) 2009) zawiera interferencyjną formę *zachować od czego* (ukr. *зберегти від чого*). Wyraz *zachować* ('zadbać o to, by coś nie zostało zapomniane lub zniszczone', WSJP PAN) ma podstawową łączliwość z narzędnikiem i przyimkiem *przed*: *zachować przed czym* (*przed zniszczeniem*). Jak pokazują jednak analizy korpusowe²⁴, we współczesnej polszczyźnie w tym znaczeniu używana jest także struktura *zachować od czego*²⁵, ale występuje ona najczęściej w tekstach o tematyce religijnej, z reguły nacechowanych podniosłością, np.: [Maryja] *Została tylko szczególną łaską zachowana od grzechu pierworodnego* (KWJP); *Nic więc dziwnego, że taka bliskość zachowała ją [Maryję] od wszelkiego zepsucia do tego stopnia, że nawet śmierć nie zdołała jej odłączyć od nieustannej więzi z Bogiem* (KWJP); [...] *pobłogosław ten dom i strzeż jego mieszkańców, udziel im twego pokoju i zachowaj ich od zła, daj im tego, czego im potrzeba do życia* (KWJP).

²⁴ Dane, oparte na badaniach korpusowych, pochodzą z przygotowanej do druku publikacji książkowej Krawczuk, Gębka-Wolak *Właściwe użycia składniowe polszczyzny. Poradnik z ćwiczeniami nie tylko dla Ukraińców* (2024, w druku) opracowanej w ramach projektu NAWA wspomnianego w przypisie 1. W tym źródle znajdują się też inne przykłady nowych opisów normatywnych w zakresie połączeń z wymaganym przypadkiem, szczególnie przydatne dla osób ukraińskojęzycznych.

²⁵ W preskryptywnym *Nowym słowniku poprawnej polszczyzny* (Markowski red. 1999) nie ma informacji na temat wymagań składniowych czasownika *zachować* (*zachować przed czym czy zachować od czego*), nie ma też odpowiednich kontekstów ilustracyjnych w słownikach ogólnych, np. w opartym na korpusie *Innym słowniku języka polskiego* (Bańko red. 2000), dalej: ISJP. WSJP PAN podaje w zakładce „Składnia” jedynie schemat *zachować + co*, za to rejestruje dla leksemu *zachować* w znaczeniu 'zadbać o to, by coś nie zostało zapomniane lub zniszczone' w zakładce „Połączenia” dwa interesujące nas konteksty: *zachować od zapomnienia* i *zachować przed zniszczeniem* (<https://wsjp.pl/haslo/podglad/10026/zachowac/5089478/tradycje> [dostęp 29.07.2024]). Drugi przykład nie jest zgodny z użyciem *zachować od zniszczenia* zarejestrowanym w „Gazecie Polskiej Bukowiny”.

W kontekście *Żegnając się wszyscy nawzajem życzyli nowych spotkań, a „Bukowińskim Spotkaniom” Sto Lat!* (28–29 (610–611) 2009) wyrażenie *sto lat* może być potraktowane jako cytat niepodlegający odmianie, podobne użycia zawiera korpus polszczyzny w kraju, nie są one też obce językowi potocznemu, np.: *Powiedzcie Zenobii, że ją kochamy, życzymy sto lat i w dowód uczuć niewinny kwiat... – zacytował* (NKJP). W przykładzie z „Gazety Polskiej Bukowiny” wielka litera może wskazywać na taki zamysł cytowania, dlatego strukturę można zaakceptować. Akceptacja byłaby całkiem bezwzględna, gdyby zdanie miało inny szyk i nadrzędnik czasownikowy *zyczyli* nie był zbytnio oddalony od wyrażenia *sto lat* (por. akceptowalne potoczne użycia w linearnej bliskości członów: *zyczyć sto lat*).

Składnię miejscownikową można zaakceptować w badanym kontekście *Przyjeżdża do mnie na motocyklu* (korpus, autor, 89, 2014). W polszczyźnie ogólnej potoczne użycia miejscownikowe charakterystyczne są dla nazw pojazdów jednośladowych (najprawdopodobniej uzasadnia takie użycia okoliczność, że najczęściej mają one siodelko, **na którym** się siada). Jak pokazują analizy korpusowe, różne leksemy będące nazwami jednośladów mają nieco odmienne proporcje frekwencyjne użyc z miejscownikiem i z narzędnikiem. W przypadku wyrazu *motocykl* miejscownik *na motocyklu* występuje w części zrównoważonej NKJP 210 razy, a narzędnik *motocyklem* dwa razy częściej – 421. Inaczej rzecz przedstawia się z leksemem *rower*, gdyż dominuje miejscownik: *jeździć na rowerze* – 2076 wystąpień, a *jeździć rowerem* – 1816. W przypadku wyrazu *hulajnoga* procentowa przewaga miejscownika jest jeszcze wyraźniejsza: *na hulajnodze* – 53 poświadczenia, *hulajnogą* – ponad dwa razy mniej, 20.

Dyskusyjny jest zewnątrzinterferencyjny przykład w zakresie wymagania dopełniacza z przymikiem *dla*: [...] *stwarzać odpowiednie warunki dla ujawnienia, zachowania oraz rozwoju tej identyczności, tworząc klimat wyrozumiałości i dialogu* (56–57 (639–640) 2012). WSJP PAN podaje schemat składniowy *warunki do czego*. ISJP w definicji kontekstowej również zawiera informację o użyciu dopełniacza z przymikiem *do*: „Jeśli gdzieś są dobre lub złe **warunki do czegoś**, to łatwo lub trudno jest to tam robić. Mówimy, że gdzieś są **warunki do czegoś**, jeśli można to łatwo tam robić”, ale w części ilustracyjnej podaje jeden z przykładów z przymikiem *dla*: *Najznośniejsze warunki dla względnie swobodnego rozwoju polskiego życia narodowego panowały jedynie w Galicji [...]*. W NKJP, mimo że zdecydowanie więcej jest przykładów z przymikiem *do* (w pełnej wersji korpusu: *warunek do czego* – 20508, *warunek dla czego* – 5318; w zrównoważonej części korpusu: *warunek do czego* – 3604, *warunek dla czego* – 1008), liczba przykładów z przymikiem *dla* nie jest marginalna. Z tych powodów można przykład z „Gazety Polskiej Bukowiny” zaliczyć do grupy 3.

Do omawianego podtypu należy zewnątrzinterferencyjnie uwarunkowana struktura *wybrać kim*: *prezesem została wybrana pani Jadwiga Kuczabińska* (23–24 (605–606) 2009). Czasownik *wybrać* w znaczeniu ‘zdecydować (w sposób określony przepisami), że ktoś ma zajmować jakiś urząd lub pełnić jakąś funkcję’ (WSJP PAN)

wymaga w starannej polszczyźnie biernika z przyimkiem *na*. W elektronicznej *Poradni językowej PWN* czytamy komentarz M. Bańki z dnia 9.09.2012: „W wypadku czasownika *wybrać* (tak samo *wybierać*) składnia narzędnikowa uchodzi za rusycyzm. *Słownik poprawnej polszczyzny PWN* poucza: »Wybrali go na przewodniczącego (nie: przewodniczącym) związku«” (*Wybrać i mianować*, <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/wybrac-i-mianowac;13338.html> [dostęp 20.08.2024])²⁶. W korpusach występują jednak struktury zbieżne z przytoczonym przykładem prasowym, np.: *Jeśli w drugiej turze Małgorzaty Węgrzyn nie wybiorą wójtem* [...] (NKJP); *zarejestrowanego kandydata uważa się za wybranego wójtem* (NKJP); *Rozmawiamy z Andrzejem Bibrzycym, którego wybrano wójtem* [...] (NKJP). Ponieważ – jak pokazują dane korpusowe – frekwencja struktury narzędnikowej wzrasta w przypadku czasownika dokonanego *wybrać*, wersja z czasownikiem dokonanym *wybrać kim* może mieć we współczesnej polszczyźnie status wariantu dopuszczalnego (Krawczuk, Gębka-Wolak 2024, w druku), zatem w polszczyźnie w Ukrainie również nie należy jej piętnować.

3. WNIOSKI

1. Usystematyzowanie według trzech kryteriów materiału wyekscerpowanego z czasopisma „Gazeta Polska Bukowiny” wszechstronnie przedstawia normatywny obraz polszczyzny pisanej jej użytkowników w Ukrainie w zakresie struktur z wymaganym przypadkiem. Trójczłonowa typologia uwyraźnia i poszerza także możliwości glottodydaktyczne – posłuży do skutecznego nauczania Ukraińców polskich struktur rządu oraz niektórych trudnych interferencyjnie związków przynależności. Mimo że wiele spośród przeanalizowanych struktur składniowych sytuuje się – z teoretycznego punktu widzenia – na peryferiach wyróżnionej na potrzeby badań kategorii *konstrukcje z wymaganym przypadkiem (rekcja słaba)*, ich uwzględnienie jest bardzo przydatne glottodydaktycznie.
2. Polszczyzna pisana w Ukrainie jest bogata w odstępstwa od normy w zakresie kategorii struktur z wymaganym przypadkiem przyjętej na potrzeby artykułu.

²⁶ Por. także: „Forma *wybierać/wybrać kogoś kimś*, niegdyś poprawna, dziś już uchodzi za błędną. Tak ją kwalifikuje zarówno *Słownik poprawnej polszczyzny* pod red. W. Doroszewskiego i H. Kurkowskiej (wydany w 1973 r.), jak i *Nowy słownik poprawnej polszczyzny* pod red. A. Markowskiego (wydany w 1999 r.). W obu pracach wyraźnie przestrzega się czytelników przed użyciem składni narzędnikowej, zalecając stosowanie konstrukcji *wybierać/wybrać na kogo: Wybrać kogo na prezesa* (nie: *prezesem*); *Już po raz trzeci wybierają go na prezesa związku* (nie: *prezesem związku*) (*Komunikaty Rady Języka Polskiego...* 2001). Zauważmy jednak, że nowy, oparty na danych korpusowych i ciągle uaktualniany WSJP PAN, rejestruje wątpliwości normatywne w tym zakresie (znakowanie *!?* oznacza, że forma jest kwestionowana), ale przytacza tylko połączenia imiesłowowe: *wybrany !?burmistrzem, !?marszałkiem, !?prezydentem, !?przewodniczącym, !?sołtysem, !?szefem, !?wójtem; !?biskupem, !?papieżem* (<https://wsjp.pl/haslo/podglad/4339/wybrac/5021100/prezydenta>, dostęp 20.08.2024).

Najczęściej reprezentowane są konstrukcje z nadrzędnikami czasownikowymi, rzadziej – rzeczownikowymi, jeszcze rzadziej – przymiotnikowymi, włącznie z imiesłowami przymiotnikowymi, bardzo rzadko – z liczebnikowymi. W materiale nie zarejestrowano odbiegających od normy ogólnopolskiej struktur z imiesłowem przysłówkowym, przysłówkiem lub zaimkiem w roli nadrzędników.

3. Ze względu na kryterium pochodzenia większość przeanalizowanych struktur to interferencje zewnętrzne (niewykluczone, że niektóre spośród nich mogą być jednocześnie archaizmami polszczyzny południowokresowej, ponieważ głównie na jej podstawie kształtowała się tzw. polszczyzna ogólnobukowińska (zob. Feleszko 1991: 16)). O wiele rzadsze są tzw. deformacje nienoszące śladów wpływu zewnętrznego. Potwierdzają one, że zagadnienie wymagań w zakresie przypadku jest poznaćwco trudne, co utwierdza w przekonaniu o potrzebie kształcenia osób ukraińskojęzycznych w tym zakresie, także na wysokich poziomach zaawansowania językowego.
4. Uwzględnienie w zaproponowanej typologii kryterium rangi umożliwia spojrzenie na polszczyznę w Ukrainie / Ukraińców z nieco odmienniejszą – bardziej liberalną i jednocześnie współczesniejszą – perspektywą. Postuluje się, żeby dynamizm normy polskiej składni był obecny również w dyskursie polonijnym i glottodydaktycznym. Zbadanie dyskusyjnych struktur z wymaganym przypadkiem jest bowiem ważne nie tylko dla uwspółcześnienia kodyfikacji normy składniowej polszczyzny, lecz także dla kształtowania mniej rygorystycznych postaw w ocenie umiejętności komunikacyjno-językowych obcokrajowców.

Bibliografia

- Bańko, M. 2012. *Wybrać i mianować*. Online: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/wybrac-i-mianowac;13338.html> [dostęp: 20.08.2024].
- Buttler, D., Kurkowska, H., Satkiewicz, H. 1986. *Kultura języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Dubisz, S. 2014. *Językoznawcze studia polonistyczne (pisma wybrane, uzupełnione, zmienione)*, t. 2: *Polonia i jej język*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Feleszko, K. 1991. Język polski na Bukowinie do roku 1945. Zarys problematyki. *Studia nad polszczyzną kresową*, t. 6, s. 7–28.
- Gazeta Polska Bukowiny*. Online: <http://bukpolonia.cv.ua/index.php/pl/gazeta-polska-bukowiny> [dostęp: 15.07.2024].
- Gruszczynski, W., Bralczyk, J. red. 2002. *Słownik gramatyki języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A.
- Iermolenko, S.Ia., red. 2001. *Ukraińśka mova: korotkyi tłumachnyi slovnyk linhvistychnykh terminiv*. Kyiv: Lybid'.
- Izdębska-Długosz, D. 2021. *Błędy gramatyczne w polszczyźnie studentów ukraińskojęzycznych*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Jadacka, H. 2005. *Kultura języka polskiego. Fleksja, słowotwórstwo, składnia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Kieraś, W., Kobyliński, Ł., Ogrodniczuk, M. 2018. Korpusomat – a tool for creating searchable morphosyntactically tagged corpora. *Computational Methods in Science and Technology* 24 (1), s. 21–27. DOI: 10.12921/cmst.2018.0000005.
- Klemensiewicz, Z. 1953. *Zarys składni polskiej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kołodziejek, E. 2023. O roli uzusu w koncepcji normy polszczyzny początków XXI wieku. *Prace Językoznawcze* 25 (3), s. 11–21. DOI: 10.31648/pj.9179.
- Komunikaty Rady Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk. Wybierać kimś, w uniwersytecie* 2002. *Poradnik Językowy* 10, s. 122.
- Kononenko, I. 2017. *Ukrainś'ka ta pol's'ka movy: kontrastyvne doslidzhennia*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Korol, L. 2011. *Związki rzędu w polszczyźnie uczniów polskich szkół Lwowa*. W: *Tożsamość na styku kultur*, red. I. Masojć, H. Sokołowska, s. 565–572. Vilnius: Vilnians pedagoginio universiteto leidykla.
- Korol, L. 2015. *Zviazok keruvannia u movlenni uchniv pol's'kykh shkil L'vova*. V: *Pol's'ka mova ta polonistyka u Skhidniï levropi: mynule i suchasnist'*. Zbirnyk prats' z nahody desiatylyttia kafedry pol's'koï filolohii L'vivs'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka, red. I. Bunda, Ie. Kovalevs'kyï, A. Kravchuk, O. Slyvyns'kyï, s. 136–142. Kyiv: Firma „INKOS”.
- Krawczuk, A. 2008. *Kłopoty z opanowaniem polskiej rekcji w procesie nauczania Ukraińców sprawności pisania*. W: *Rozwijanie i testowanie biegłości w języku polskim jako obcym*, red. A. Seretny, E. Lipińska, s. 129–140. Kraków: Universitas.
- Krawczuk, A. 2011. *Leksykologia i kultura języka polskiego*, t. 2: *Kultura języka*. Kijów: Firma „INKOS”.
- Krawczuk, A. 2019. *Związki rzędu we współczesnej odziedziczonej polszczyźnie pisanej na Ukrainie na tle języka ogólnopolskiego*. W: *Z bliska i z daleka. Język polski w badaniach językoznawców lwowskich i toruńskich*, red. M. Gębka-Wolak, A. Krawczuk, s. 79–102. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Krawczuk, A. 2021. „Gazeta Polska Bukowiny” jako źródło do badań współczesnej polszczyzny pisanej na Ukrainie. *Acta Baltico-Slavica* 45, s. 1–20. DOI: 10.11649/abs.2438.
- Krawczuk, A. 2024. W druku. Praktyczna składnia języka polskiego do celów akademickich z uwzględnieniem potrzeb użytkowników z pierwszym językiem ukraińskim. *Poradnik Językowy* 10, s. 42–63.
- Krawczuk, A., Gębka-Wolak, M. 2024. W druku. *Właściwe użycia składniowe polszczyzny. Poradnik z ćwiczeniami nie tylko dla Ukraińców*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Korpusomat*. Online: <https://korpusomat.pl> [dostęp: 15.07.2024].
- Liberek, J. 2021. Norma językowa jako fakt społeczny fundowany na uzusie. Uwagi w kontekście *Słownika właściwych użyć języka*. *Język Polski* 2, s. 34–48. DOI: 10.31286/JP.101.2.3.
- Marciniak, M. i in. 2023. *Korpus Współczesnego Języka Polskiego*. Warszawa. Online: <https://kwjp.pl/> [dostęp: 15.07.2024].
- Markowski, A. red. 1999. *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Markowski, A. red. 2004. *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Masojć, I. 2001. *Regionalne cechy systemu gramatycznego współczesnej polszczyzny kulturalnej na Wileńszczyźnie*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.

- Ohorilko, O. 2009. Zviazok keruvannia u pysemnomu movlenni poliakov L'vova. *Problemy slovia-noznavstva* 58, s. 238–246.
- Ohorilko, O. 2010. *Poza granicami ogólnopolskiej normy. Osobliwosci składni rządu i zgody w polszczyźnie Lwowa (na przykładzie tekstów prasowych)*. W: *Polonistyka bez granic*, t. 2: *Glottodydaktyka polonistyczna – współczesny język polski – językowy obraz świata*, red. W. Miodunka, R. Nycz, T. Kunz, s. 321–329. Kraków: Universitas.
- Ohorilko, O. 2011a. *Osobliwosci składni rządu w pisanej polszczyźnie Lwowa (na materiale „Gazety Lwowskiej”)*. W: *Aktualnija problemy palanistyki. Sbornik navukovykh artykulaŭ*, red. S.A. Vazhnik, A.A. Kozhynava, s. 199–208. Minsk: Belaruskii dziazhaŭny universitët.
- Ohorilko, O. 2011b. *Osobliwosci składni rządu w tekstach ukraińskich studentów polonistów. Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców* 18, s. 279–284.
- Ohorilko, O. 2014. *Syntaksychni osoblyvosti tekstiv suchasnoï pol's'komovnoï presy v Ukraïni: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata filolohichnykh nauk: spetsial'nist' 10.02.03. „Slovians'ki movy”*. Kyïv: Natsional'na akademiia nauk Ukraïny, Instytut movoznavstva im. O.O. Potebni.
- Ohorilko, O. 2015. *Osoblyvosti realizatsii vidpovidnykiv zahal'nopol's'kykh diieslivnykh slovospoluchen' zi zviazkom keruvannia znakhidnym vidminkom u tekstakh suchasnoï pol's'koï presy v Ukraïni*. V: *Pol's'ka mova ta polonistyka u Skhidniï levropi: mynule i suchasnist'*. Zbirnyk prats' z nahody desiatylittia kafedry pol's'koï filolohii L'vivs'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Franka, red. I. Bundza, Ie. Kovalevs'kyï, A. Kravchuk, O. Slyvyns'kyï, s. 118–135. Kyïv: Firma „INKOS”.
- Przepiórkowski, A. i in. red. 2012. *Narodowy Korpus Języka Polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Zbróg, P. 2011. Norma językowa a skodyfikowana norma językowa – propozycja obiektywizacji opisu. *Język Polski* 2–3, s. 109–116. DOI: 10.31286/JP.91.2.5.
- Zelins'ka, M. 2018. *Kominikatyvna kompetentsiia molodykh nosiiv pol's'koï movy zakhidnykh oblasteï Ukraïny*. Drohobych: Posvit.
- Żmigrodzki, P. red. 2007–. *Wielki słownik języka polskiego PAN*. Online: <https://wsjp.pl/> [dostęp: 15.07.2024].
- ISJP – Bańko, M., red. 2000. *Inny słownik języka polskiego*, t. 1–2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- KWJP – *Korpus Współczesnego Języka Polskiego*. Online: <https://kwjp.ipipan.waw.pl/> [dostęp: 15.07.2024].
- NKJP – *Narodowy Korpus Języka Polskiego*. Online: <http://nkjp.pl/> [dostęp: 15.07.2024].

Typology of deviations from the general Polish norm in terms of the grammatical case requirement in the texts of "Gazeta Polska Bukowiny" published in Ukraine

Summary

The author proposes a comprehensive typology of deviations from the codified norm in terms of structures with the required case in written Polish in Ukraine on the material of the Polish-language periodical "Gazeta Polska Bukowiny". The material was systematised on the basis of three criteria: 1) type of structure, 2) origin of the deviation from the norm, and 3) rank of the deviation from the norm. The inclusion of the novel rank criterion makes it possible to look at Polish in Ukraine / of Ukrainians from a more liberal and at the same time more contemporary perspective. The analysis of the normatively debatable interference structures with the required case makes it possible to propose less rigorous approaches to assessing the shape of the Polish language of the Polish community abroad, and the communicative and linguistic skills of Ukrainians. The method of mutual transfer linguistics – glottodidactics, as well as the contrastive method have been used in the study.

Keywords: written Polish language in Ukraine – structure with required case – typology – interference – rank of deviation from the norm – corpus research – glottodidactics.

Adj. Marta Falkowska